

Les enfants du paradis

Jordi Martí

La cinematografia de Marcel Carné constitueix una de les aventures creatives més estimulants del cine de tots els temps, i, en particular, de la cinematografia francesa. Marcel Carné pertanyia a aquella generació que va elevar, ja des dels seus començaments, el cine a la categoria d'art, ennoblint, a força de sensibilitat, ofici i genialitat, la narració cinematogràfica, que a les seves mans (i a les d'altres directors del primer terç del segle XX, tant o més extraordinaris encara que ell, com ara Jean Renoir, Jacques Feyder o René Clair, per citar solament els francesos), es va convertir en una de les formes d'expressió artística que millor ens ha definit, atribolats passatgers d'aquest confús i absurd segle XX.

Marcel Carné, de formació autodidacta, va començar al cine, com a ajudant de direcció de Jacques Fey-

der, després de dedicar-se, durant un temps, a la crítica cinematogràfica. La seva primera oportunitat com a realitzador li arribarà amb el llargmetratge *Jenny* (1936), un melodrama produït pel mateix Feyder i on va començar la seva col·laboració amb el guionista Jacques Prévert i amb el decorador Alexander Trauner. Aquest tàndem (Carné, Prévert i Trauner), és un d'aquells esdeveniments que es donen molt poques vegades a la història de l'art, un fenomen que va permetre la realització d'alguns dels millors films del cine de tots els temps: *Drôle de drame* (1937), *Quai des brumes* (1938), *Hôtel du nord* (1938), *Le jour se lève* (1939), *Les visiteurs du soir* (1942), *Les enfants du paradis* (1943-44) i *Les portes de la nuit* (1946). Aquesta darrera pel·lícula, amb un pressupost desmesurat, va significar un fracàs econòmic i va suposar el punt i final d'aquesta fructífera col·la-

boració. A partir de *Les portes de la nuit* (pel·lícula, per altra part, gens menyspreable) el geni de Marcel Carné va declinar molt ràpidament, com si ell tot sol, sense l'alè dels seus col·laboradors, fos incapaç de realitzar pel·lícules tan extraordinàries, tan plenes de vida, de desesperació i de poesia. Marcel Carné va haver de renunciar per sempre a fer el cine que segurament li hauria agradat, per dedicar-se, des d'aleshores, a un cine molt més convencional.

Durant els anys de la guerra i l'ocupació alemanya, Marcel Carné va haver de renunciar a l'examen crític de la societat a què semblava apuntar la seva trajectòria, per refugiar-se a l'evocació fantàstica i lírica del passat. De totes maneres, els seus dos films d'aquests anys (*Les visiteurs du soir* de l'any 1942 i *Les enfants du paradis* del 1945) no renuncien a les exigències estètiques del seu cine an-

terior, ni tan sols al pessimisme, encara que aquest quedí, fins a cert punt, suavitzat per l'accentuació dels elements lírics.

L'any 1990 *Les enfants du paradis* fou escollida, en una enquesta realitzada entre sis-cents professionals del cine francès, com la millor pel·lícula francesa de tots els temps. Qualsevol que l'hagi vista comprendrà tot d'una per què. Estrenada com ja hem dit l'any 1945, en plena efervescència nacionalista, aquesta pel·lícula va retornar als francesos les seves senyes d'identitat, després dels anys terribles i humiliants de la guerra. Amb un metratge llarguíssim, *Les enfants du paradis* recrea, en un to èpic, el món del teatre i dels baixos fons de París a mitjan segle passat, elevant a la categoria de mite els carrers i la gent d'aquesta ciutat, reconstruïda en estudi pel genial Trauner. Amb una interpretació prodigiosa dels dos protagonistes (Arletty i el mim Jean-Louis Barrault), envoltats per un extraordinari plantell de secundaris (Maria Casarès, Pierre Brasseur, Marcel Herrand, Louis Salou, Robert Le Vigan, etc.), *Les enfants du paradis* es desenvolupa com una pel·lícula coral en què el protagonista és, col·lectivament, el parisenc barri del Temple, conegut popularment com a "boulevard du crime", on es concentraven els teatres, els cabarets i les barraques de fira del París d'aquella època (el títol fa referència, precisament al món del teatre, al qual Carné fa un evident homenatge, ja que les localitats "du pa-

radís" eren, a l'argot teatral francès, les més barates, les de l'amfiteatre, les que en català diem "de galliner").

La pel·lícula, ambientada el 1830, es divideix en dos episodis diferents: *Le boulevard du crime*, de 95 minuts, i *L'homme blanc*. A la primera part, un mim (Barrault, el qual recrea molt lliurement el mític mim Deburau), s'enamora d'una noia de la fira, Garance (interpretada per Arletty), a la qual també pretén seduir un escriptor revolucionari (Marcel Herrand). El mim acaba per casar-se amb una dona més convencional (Maria Casarès) i Garances, una precursora de les modernes dones emancipades, es refugia en els braços del seu protector, un cínic comte interpretat per Louis Salou. Al segon episodi, han passat els anys i els antics amants es tornen a veure, després d'haver seguit unes trajectòries vitals ben diferents.

El rerefons de la pel·lícula, el tema de l'opressió davant la llibertat de l'artista, és d'una claredat tan meridiana, que avui dia sembla mentida que els censors alemanys donessin el seu consentiment per al rodatge. No obstant l'aquiescència de les autoritats d'ocupació, el film va sofrir tota mena d'entrebancs al llarg de la seva accidentada filmació, com si la vida hagués volgut, sarcàstica, copiar un dels desesperats drames del mateix Carné: primer, durant els darrers anys de l'ocupació alemanya, per les dificultats derivades de la col·laboració al film, evident encara que silenciada, de Trauner, que era jueu; després, amb l'alliberament, Car-

né es va veure obligat a rodar de nou bona part del film, perquè un dels protagonistes de la pel·lícula, Robert Le Vigan, havia estat "depurat", acusat de col·laboracionista (el seu nom no apareix als títols de crèdit definitius). De fet, *Les enfants du paradis* no es va estrenar fins al maig del 1945, després de tres anys de rodatge, bona part en semiclandestinitat.

Com a dada curiosa, per deixar constància de la personalitat irreverent i sempre a contracorrent de Marcel Carné, podem recordar que el 1993 es va fer, gràcies a la tècnica informàtica, una versió en color de la pel·lícula. A diferència d'altres directors o crítics que abominen d'aquesta mena d'experiments, Carné es va mostrar molt satisfet del resultat. De fet, en una entrevista radiofònica amb France Inter, el director va declarar que sempre havia volgut rodar aquest film en color, i que l'omplia de satisfacció que finalment el públic pogués gaudir de la pel·lícula tal i com ell mateix, Trauner i Prévert l'havien inicialment imaginada.

L'any 1996, un poc abans de morir, el Festival de Cine de Cannes va retre homenatge a un Marcel Carné ja nonagenari i retirat del món del cine, que no havia trobat ningú que financés el seu darrer i inacabat projecte, la pel·lícula *Mouche*, que Carné havia començat a rodar l'any 1993, als 88 anys. Amb la seva mort va desaparèixer, no solament un director genial, irrepètible, sinó tota una època de la història del cine. ■